

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİK EĞİLİMLERİ VE ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİ

Funda ÖZPULAT¹, Birsen BİLGEN SİVRİ²

¹*Selçuk Üniversitesi Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulu*

²*Mevlana Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü*

Özet: Bu araştırmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimlerinin ve eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesidir. 2012-2013 öğretim yılının içerisinde yürütülen çalışma bir sağlık yüksekokulunun hemşirelik bölümünde yapılmıştır. Toplam 263 öğrenci ile yürütülen çalışmada öğrencilerin; %33,1'i 1.sınıf öğrencilerinden, %22,8'i 2.sınıf öğrencilerinden, %23,2'si 3.sınıf öğrencilerinden ve %20,9'u 4.sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Hemşirelik öğrencilerinin yaşları 17 ile 28 arasında değişmektedir ve yaş ortalamaları $20,35 \pm 1,78$ olarak bulunmuştur. Empatik eğilim ölçeği puan ortalamaları $70,08 \pm 8,45$, eleştirel eğilim ölçeği puan ortalamaları $199,68 \pm 25,15$ 'dir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda empatik eğilim ve eleştirel düşünce ölçeğine verilen cevaplar arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0,332$, $p=0,000$). Çalışmada, eleştirel düşünme eğilimi ölçeğinden alınan puanların sınıflarına göre değiştiği görülmüş, yapılan Tukey HSD testi sonucunda farklılığı yaratan grubun 1. sınıf öğrencileri olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Hemşirelik öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun (%70) mesleklerini isteyerek seçtikleri, yarısının (%50,6) bölümlerinden memnun oldukları, %43,7'lik bölümünün ise bölümlerinden kısmen memnun oldukları saptanmıştır. Öğrencilerinin bölümlerini isteyerek seçme durumlarına göre empatik eğilim ve eleştirel düşünce ölçeği puanları değişmezken, bölümlerinden memnuniyet durumlarına göre empatik eğilimden aldıkları puanlarında, eleştirel düşünce ölçeği puanlarının da değiştiği saptanmıştır ($p<0,05$). Çalışma sonucunda öğrencilerin empati becerilerini artıracak uygulamalara yer verilmesi gerektiği, öğrencilerinin eleştirel düşünce puanlarının ise oldukça düşük olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik Öğrencileri, Empatik Eğilim, Eleştirel Düşünme Becerisi

EMPATHIC APTITUDE AND CRITICAL THINKING ABILITY OF THE NURSING STUDENTS

Abstract: The aim of this study was to investigate the empathic aptitude and critical thinking ability of the nursing students. This study was carried out on undergraduate nursing students at the nursing school during 2012-2013 academic years. Participants consisted of 263 the students, 33.1% of them were at first year student, 22.8% of them were at second year student, 23.2% of them were third year student and 20.9% of them were at fourth year student of nursing program. The age of them was changing between 17 and 28 and the mean age was 20.35 ± 1.78 . The mean score of the Empathic Aptitudes Scale was 70.08 ± 8.45 , the mean score of the Critical Thinking Scale was 199.68 ± 25.15 . The result of the correlation analysis showed that there was statistically significant difference between the students' scores of Empathic Aptitude Scale

and Critical Thinking Scale at the 0.01 level of the confidence interval ($r=0.332$, $p=0.000$). It is observed (found) that the students' scores of the Critical Thinking Scale were different between groups and when Tukey's HSD test were performed, the difference was resulted in first group ($p<0.05$). Majority of the students (70%) indicated that they chose nursing by their own decision and little more half of the students (50.6%) indicated that they were satisfied with this major and some of the students (43.7%) indicated that they were partially satisfied with their major. While students' scores from Emphatic Aptitudes and Critical Thinking scale didn't change regarding students' choosing their major by their request; according to their satisfaction from their major, students' scores from both Emphatic Aptitudes and Critical Thinking scale has changed significantly. The results of this study showed that there should be given the practical work which develop the students' empathy ability and it was observed students' (their) critical thinking score was considerably low

Key Words: Nursing Students, Empathic Aptitude, Critical Thinking Ability

GİRİŞ

Empati, kişinin iletişim esnasında, kendisini karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakarak duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlamaya çalışması ve duyarlı bir yaklaşım içinde olmasıdır. Diğer bir deyişle, empati başka bir kişinin iç dünyasında düşünebilme, hissedebilme, duygu ve düşüncelerine karşılık verebilme olarak da düşünülebilir (Pala, 2008).

Empati bilişsel, duygusal, davranışsal ve ahlaki bileşenleri olan, kompleks, *çok boyutlu bir kavramdır* (Mercer ve Reynolds, 2002) ve duygusal olarak kendimizi başkalarının yerine koyabilme kapasitesini ifade ettiği için öncelikle kendi duygularımızı tanımamızı gerektirmektedir (Pala, 2008).

Günlük yaşamda çeşitli empati türlerine rastlanmaktadır. Örneğin nasihat vermek, akıl vermek, öğütte bulunmak, teşhis etmek vb... gibi. Burada kişi yapamayacağı sözleri sarf etmek, veya "seni anlıyorum", "evet haklısın" gibi doğrulayıcı hareketlerde bulunmakla empati kurmuş sayılmamaktadır. Empati kurabilmek için kişiyi iyi

dinlemek ve kişiyi anladığınızı karşıya hissettirmek, kişinin meselesine vakıf olduğunuzu duygusunu vermek ve sonrasında kişiyi bulunduğu olumsuz durumdan kurtarmak için destekleyici önerilerde bulunmak gerekmektedir (Katman, 2010).

Sağlık hizmetlerinde empatik ortamın oluşturulabilmesinin, sağlık profesyonelleri ile hasta arasındaki kurulan bağın ve sunulan hizmetin kalitesini artırmada önemli bir yeri bulunmaktadır. Hasta ve sağlık profesyoneli arasındaki iletişim tıbbi bakımın temelini oluşturmaktadır (Mercer ve Reynolds, 2002) ve empatinin kurulabilmesi, hastanın inançlarını ve duygularını anlamayı ve şefkatli bir bakımı sağlamaktadır (Tillman ve ark., 2002). Son yıllarda yapılan çalışmalarla da yüksek düzeydeki empatinin, klinik yeterlilik ve pozitif hasta sonuçlarının elde edilmesi ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Ogle ve ark., 2013; Hojat ve ark., 2002; Hojat ve ark., 2011).

Sağlık hizmetlerinin sunumunda ve bireylere gereksinimleri olan sağlık bakımının verilmesinde hemşirelik mesleğinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Hemşirelik eğitiminin temel amacı, öğrencilerin profesyonel hemşireliği ve

hemşirelik uygulamalarını öğrenmesidir. Ancak bu süreçte öğrencinin hem hemşireliğe özgü bilgi ve teknik becerileri öğrenmesi hem de etkili kişilerarası ilişkiler kurma, yardım etme ve danışmanlık becerileri gibi nitelikli hemşirelik bakımının ön koşulları arasında yer alan temel becerileri öğrenmesi, benimsemesi gerekmektedir. Bu nedenle, eğitim alan öğrencilerin empatik eğilim, empati ve iletişim becerilerinin belirlenmesi yanısıra bu becerileri geliştirmeye yönelik derslerin de etkinliğini artırmak ve mevcut eğitim programlarında yer almasını sağlamak oldukça önemlidir (Arifoğlu ve Razi, 2011).

Günümüzde tüm meslek üyeleri, gelişmelere ve yeniliklere kolaylıkla uyum sağlayabilmeli, bilgiyi bilgece seçebilmeli, yaratıcı düşünceler üretebilmeli, esnek davranabilmeli, kişiliğini geliştirmeli, özetle, çağdaş profesyonel nitelikleri kazanmış olmalıdır (Öztürk ve Ulusoy, 2008). Sağlık alanında profesyonel olmada gerekli ve önemli bir unsur olan eleştirel düşünme; hemşirelik için birçok kaynaktan elde edilen bilgilerin toplanması ve düzenlenmesi, bu bilgi ışığında neye gereksinim olduğuna karar verilmesi, birçok olası yaklaşımlardan birinin seçilmesi, uygulanması ve işlemin sonuçlarının değerlendirilmesi gibi özellikleri açısından vazgeçilmez bir düşünme sürecidir (Dil ve Öz F, 2005).

Eleştirel düşünme becerisinin yetersizliği, hizmet kalitesini, meslekte profesyonelliği, otonomi ve güç sahibi olmayı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle hemşirelik mesleği üyelerinin eleştirel düşünme becerileri ne kadar iyi düzeyde olursa toplumun sağlığını koruma, geliştirme ve yaşam kalitesini artırma yönündeki uygulamaları da o ölçüde etkin olacaktır. Bu doğrultuda eleştirel

düşünmeyi destekleyen eğitim programlarının oluşturulması, müfredat programlarının eleştirel düşünme gücünü destekleyecek şekilde yapılandırılması önemlidir (Öztürk ve Ulusoy, 2008; Şenturan ve Ecevit, 2008; Bapoğlu ve ark., 2011).

AMAÇ

Bu araştırmanın temel amacı, hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimlerinin ve eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda yapılan çalışmada hemşirelik mesleği adaylarının empatik eğilim ve eleştirel düşünme becerileri; öğrencinin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, sınıfı, büyüdüğü yer, mezun olduğu lise, kaldığı yer gibi demografik özelliklerini saptamaya yönelik oluşturulan sorular yanı sıra, öğrencilerin mesleklerini isteyerek seçme durumları, bölümlerinden memnuniyet düzeyleri gibi değişkenlere göre fark gösterip göstermediği incelenmiştir.

KAPSAM

2012-2013 öğretim yılının içerisinde yürütülen çalışma bir sağlık yüksekokulunun hemşirelik bölümünde yapılmıştır. Okulun 1.Sınıfında 88, 2.Sınıfta 69, 3.Sınıfında 61, 4.sınıfında 55 öğrenci bulunmaktadır. Çalışma ile 1. Sınıf hemşirelik öğrencilerinin %98,9'luk, 2.sınıf öğrencilerinin,%86,9'luk bölümüne, 3.sınıf ve 4.sınıf öğrencilerinin tamamına ulaşılmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. Bu çalışma ile var olan bir durum betimlenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi açıklanmaktadır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubu, 2012-2013 öğretim yılın içerisinde bir sağlık yüksekokulunun hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır.

Toplam 263 öğrenci ile yürütülen çalışmada öğrencilerin; %33,1'i 1.sınıf öğrencilerinden, %22,8'i 2.sınıf öğrencilerinden, %23,2'si 3.sınıf öğrencilerinden ve %20,9'u 4.sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilerinin yaşları 17 ile 28 arasında değişmektedir ve yaş ortalamaları $20,35 \pm 1,78$ 'dir.

Veri Toplama Aracı

Anket formu; “Kişisel Bilgi Formu”, “Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)” ve California Eleştirel Düşünme Eğilimi (CCTDI) Ölçeği” olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır.

Kişisel bilgi formu; Öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, sınıfı, büyüdüğü yer, mezun olduğu lise, kaldığı yer gibi öğrencilerin demografik özelliklerini saptamaya yönelik oluşturulan sorular yanı sıra, öğrencilerin mesleklerini isteyerek seçme durumları, bölümlerinden memnuniyet düzeyleri, empati ile ilgili eğitim alma durumları, hastaları anlama konusunda yeterlilik düzeyleri ve öğrencilerin empati ile ilgili bilgi gereksinimlerini saptamaya yönelik toplam 12 sorudan oluşmaktadır.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ); Bireyin kendisiyle ilgili olarak olaylar karşısında duygusal duyarlılığını ölçmeye yönelik olarak hazırlanmış olan bu ölçek, 1989 yılında Dökmen tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplam 20 maddeden oluşmaktadır ve “tamamen uygun” dan tamamen aykırı” ya doğru, likert tipi 5 aşamalı olarak derecelendi-

rilmiştir. Ölçeğin maddelerinin yaklaşık yarısı, bireylerin evet deme eğilimlerini önlemek için negatif yazılmıştır. Bireylerden her bir maddenin yanındaki 1’den 5’e kadar olan sayılardan birisi işaretleyerek, o maddedeki görüşe ne ölçüde katıldıklarını belirtmeleri istenmektedir. Bireylerin maddeleri okuduktan sonra işaretledikleri sayılar o maddeye ilişkin puanları oluşturmaktadır. Negatif yazılmış maddeler tersten puanlanmakta tamamen katılıyorum seçeneğine 1, hiç katılmıyorum seçeneğine ise 5 puan verilmektedir. Ölçekteki 3.,6.,7.,8.,11.,12.,13.ve 15. sorular tersinden puanlanarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğu, düşük olması ise empatik eğilimin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 100, en düşük puan 20 dir.

California Eleştirel Düşünme Eğilimi (CCTDI)

Ölçeği: Bu ölçek 1990 yılında Amerikan Felsefe Derneğinin düzenlediği Delphi projesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ölçek toplam 5’li likert tipi 51 maddeden oluşmakta ve ve “Doğruyu arama, Açık fikirlilik, Analitiklik, Sistematiçlik, Kendine güven, Meraklılık” alt ölçeklerinden oluşmaktadır.

Bu alt ölçekler;

Doğruyu Arama Alt Ölçeği (*Truth-seeking*):

Bu alt ölçek, alternatifleri ya da birbirinden farklı düşünceleri değerlendirme eğilimini ölçmektedir. Toplam 7 madde (06 11, 20, 25, 27, 28, 49) doğruyu arama ölçeğini ölçmek için kullanılmaktadır.

Açık Fikirlilik Alt Ölçeği (*Open-mindedness*):

Açık fikirlilik, kişinin farklı yaklaşımlara karşı hoşgörüsünü ve kendi hatalarına karşı duyarlı olmasını ifade etmektedir. Bu alt ölçeği toplam

12 madde oluşturmaktadır (05, 07, 15, 18, 22, 33, 36, 41, 43, 45, 47, 50).

Analitiklik Alt Ölçeği (Analyticity): Potansiyel olarak sorun çıkabilecek durumlara karşı dikkatli olma ve zor problemler karşısında bile akıl yürütme ve nesnel kanıt kullanma eğilimini ifade eden analitiklik alt ölçeği toplam 11 maddeden (02, 03, 12, 13, 16, 17, 24, 26, 37, 40, 46) oluşmaktadır.

Sistematiklik Alt Ölçeği (Systematicity): Sistematiklik, örgütlü, planlı ve dikkatli araştırma eğilimidir. Toplam 6 madde (04, 09, 10, 19, 21, 23) sistematiklik ölçeğini ölçmek için kullanılmaktadır.

Kendine Güven Alt Ölçeği (Self-Confidence): Kendine güven, kişinin kendi akıl yürütme süreçlerine duyduğu güveni yansıtır. Bu alt ölçek toplam 7 maddeden (14, 29, 35, 39, 44, 48, 51) oluşmuştur.

Meraklılık Alt Ölçeği (Inquisitiveness): Meraklılık ya da entelektüel meraklılık, herhangi bir kazanç ya da çıkar beklentisi olmaksızın kişinin bilgi edinme ve yeni şeyler öğrenme eğilimini yansıtmaktadır. Meraklılık alt ölçeği toplam 8 maddeden (01, 08, 30, 31, 32, 34, 38, 42) oluşmaktadır.

Eleştirel düşünme düzeyini belirlemek amacıyla bu ölçeklerin toplamından oluşan puanlama sistemi kullanılmaktadır. Ölçekte her madde için verilen puan esas alınmakta, olumsuz maddeler (5, 6, 9, 11, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 33, 36, 41, 43, 45, 47, 49,50) ters yönde puan almaktadır. Öğrencilerin maddelere katılma durumlarına göre her maddeye verdikleri puanlar toplanarak sonuç 306 puan üzerinden değerlendirilmektedir. Puanlama sonucunda 240'ın altında puan alanların

düşük, 240-300 arasında puan alanların orta ve 300'ün üzerinde puan alanların ise yüksek eleştirel düşünme beceri düzeyine sahip oldukları kabul edilmekte, 240 puan altındaki değerler eleştirel düşünme yeteneğinin düşük olduğunu, üzerindeki değerler ise yeterli eleştirel düşünme düzeyine sahip olduklarını göstermektedir.

Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı 2012-2013 öğretim yılında öğrenim gören hemşirelik öğrencilerine ders saatleri sonunda verilmiş ve öğrenciler anketi doldurduktan sonra araştırmacı tarafından anketler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS-17 paket programı kullanılarak aritmetik ortalama, standart sapma, maksimum ve minimum puanların hesaplanması, t testi ve ANOVA gibi istatistiksel analizler yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo-1. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanımlayıcı İstatistik Özellikleri

Özellik	N	Min.	Max.	X	S.S
Yaş	263	17,00	28,00	20,35	1,78
Empatik Eğilim Ölçeği Toplam Puanı	263	42,00	96,00	70,08	8,45
Eleştirel Eğilim Ölçeği Toplam Puanı	263	151,00	306,00	199,68	25,15

Hemşirelik öğrencilerinin yaşları 17 ile 28 arasında değişmektedir ve yaş ortalamaları $20,35 \pm 1,78$ 'dir. Öğrencilerin empatik eğilim ölçeği puanları 42 ile 96 arasında değişmektedir ve aritmetik ortalaması $70,08 \pm 8,45$ 'dir. Eleştirel eğilim ölçeği puanları ise 151 ile 306 arasında değişmekte, aritmetik ortalamasının $199,68 \pm 25,15$ olduğu görülmektedir (Tablo 1).

Hemşirelik öğrencilerinin %27'lik bölümü erkeklerden oluşmakta ve evli olan 1 kişi bulunmaktadır. Anketi cevaplayanların %33,1'i 1.sınıf öğrencilerinden, %22,8'i 2.sınıf öğrencilerinden, %23,2'si 3.sınıf öğrencilerinden ve %20,9'u 4.sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Yarısının (%49,8) büyüdüğü yer il iken, %35,7'si ilçede büyüdüğünü belirtmiştir (Tablo 2).

Mezun oldukları liselere bakıldığında; öğrencilerin %44,9'lük bölümünün normal liseden, %33,8'inin Anadolu lisesinden, %9,9'lük bölümünün sağlık meslek lisesinden mezun oldukları görülmektedir (Şekil-1).

Öğrencilerin yaklaşık yarısı (%47,9) devlet yada özel yurtlarda kalmakta, %36,1'lik bölümü arkadaşları ile, %13,7'si ise aileleri ile yaşamaktadır (Tablo 2).

Tablo-2 . Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyo-Demografik ve Meslek Algılarına İlişkin Özellikleri

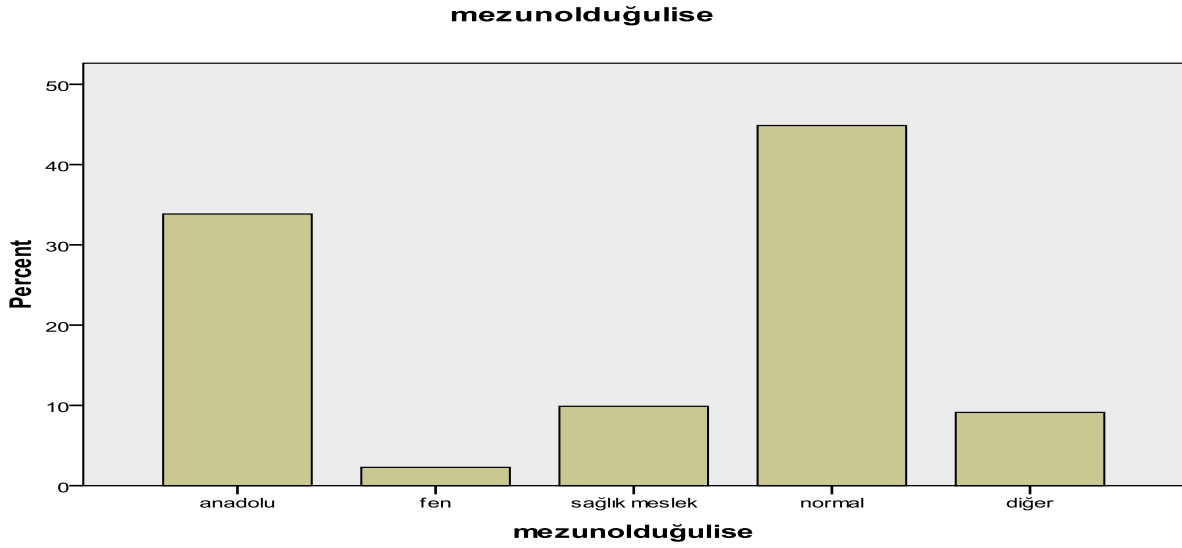
Özellik	N	%
Cinsiyet		
Kadın	192	73,0
Erkek	71	27,0
Medeni Durum		
Evli	1	0,4
Bekar	262	99,6
Sınıf		
1.Sınıf	87	33,1
2. Sınıf	60	22,8
3. Sınıf	61	23,2
4. Sınıf	55	20,9
Büyüdüğü Yer		
İl	131	49,8
İlçe	94	35,7
Köy-Kasaba	38	14,5
Kaldığı Yer		
Aile	36	13,7
Yurt	126	47,9
Arkadaş	95	36,1
Diğer	6	2,3

Mesleğinizi İsteyerek Seçme Durumu		
Evet	184	70,0
Hayır	79	30,0
Bölümünden Memnuniyet Durumu		
Memnunum	133	50,6
Kısmen Memnunum	115	43,7
Değilim	15	5,7
Empati Konusunda Yeterli Eğitim Alma Durumu		
Evet	184	70,0
Hayır	79	30,0

Haşaları Anlama Konusunda Kendini Yeterli Hissetme Durumu		
Her zaman	48	18,3
Çoğunlukla	151	57,4
Bazen	49	18,6
Nadiren	10	3,8
Diğer	5	1,9
Empati Hakkında Bilgi Gereksinimi		
Evet	164	62,4
Hayır	99	37,6
Toplam	263	100,0

Şekil 1. Hemşirelik Öğrencilerinin Mezun Oldukları Liselere Göre Dağılımları

Hemşirelik öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun (%70) mesleklerini isteyerek seçtikleri, yarısının (%50,6) bölümlerinden memnun oldukları, %43,7'lik bölümünün ise bölümlerinden kısmen memnun oldukları saptanmış, bölümlerinden memnun olmayan öğrencilerin oranının ise katılımcıların %5,7'sini oluşturdukları görülmüştür (Tablo 2).

Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%70) empati konusunda yeterince bilgi aldığını belirtmekte, yarısından fazlasının (%57,4) hastaları anlama konusunda kendilerini çoğunlukla yeterli hissetmekte ve %62,4'lük bölümü empati hakkında daha fazla bilgi gereksinimi olduğunu düşünmektedir (Tablo 2).

Tablo-3 . Hemşirelik Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Empatik Eğilim ve Eleştirel Düşünce Düzeyleri (T-Testi)

Cinsiyet	N	Empatik Eğilim					Eleştirel Düşünce				
		X	S.S	t	SD	P	X	S.S	t	SD	P
Kadın	192	70,7031	8,14	1,965	261	0,050	200,73	25,61	1,122	261	0,263
Erkek	71	68,4085	9,09				196,82	23,79			

Hemşirelik öğrencilerinin cinsiyet ile empatik eğilim ve cinsiyet ile eleştirel düşünce ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo- 4 . Hemşirelik Öğrencilerinin Mesleğini İsteyerek Seçme Durumuna Göre Empatik Eğilim ve Eleştirel Düşünce Düzeyleri (T-Testi)

Mesleğini İsteyerek Seçme Durumu	N	Empatik Eğilim					Eleştirel Düşünce				
		X	S.S	t	SD	P	X	S.S	t	SD	P
Evet	184	71,08	8,37	2,965	261	0,745	201,36	26,47	1,807	261	0,103
Hayır	79	67,76	8,22				195,76	21,39			

Öğrencilerin mesleklerini isteyerek seçme durumları ile empatik eğilim ve mesleklerini isteyerek seçme durumları ile eleştirel düşünce ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo- 5 . Hemşirelik Öğrencilerinin Bazı Özelliklerine Göre Empatik Eğilim ve Eleştirel Düşünce Düzeyleri

Özellik	Empatik Eğilim					Eleştirel Düşünce				
	X	SS	F	SD	P	X	SS	F	SD	P
1.Sınıf	71,29	7,97	1,087	3	0,355	208,37	20,02	7,159	3	0,000
2. Sınıf	70,18	8,73				192,83	26,47			
3. Sınıf	69,18	8,93				200,90	28,83			
4. Sınıf	69,07	8,33				192,04	22,47			
Büyüdüğü Yer										
İl	70,38	8,26	4,728	2	0,010	199,72	25,75	0,092	2	0,912
İlçe	71,18	8,48				200,02	24,75			
Köy-Kasaba	66,34	8,23				198,82	24,61			
Mezun Olduğu Lise										
Anadolu Lisesi	71,48	8,36	2,342	4	0,055	202,81	27,69	1,942	4	0,104
Fen Lisesi	65,17	7,33				182,20	14,28			

Sağlık Meslek Lisesi	72,23	7,75				206,54	24,80			
Normal Lise	68,74	8,49				197,25	23,19			
Diğer	70,42	8,62				197,70	24,71			
Kaldığı Yer										
Aile	71,06	7,85	0,854	3	0,466	199,22	25,83	1,582	3	0,194
Yurt	69,77	8,17				202,82	25,37			
Arkadaş	70,42	8,96				196,36	24,31			
Diğer	65,50	9,89				189,00	25,85			
Bölümünden Memnuniyet Durumu										
Memnunum	71,65	8,036	5,056	2	0,007	203,18	24,88	3,152	2	0,044
Kısmen Memnunum	68,67	8,20				195,30	24,62			
Değilim	67,00	11,40				202,13	27,95			
Hayır										
Haştaarı Anlama Konusunda Kendini Yeterli Hissetme Durumu										
Her zaman	71,77	9,27	3,648	4	0,007	209,88	9,27	3,447	4	0,009
Çoğunlukla	70,93	7,856				197,91	7,86			
Bazen	67,08	8,26				193,45	8,26			
Nadiren	67,30	9,29				200,80	9,29			
Diğer	63,20	9,52				214,00	9,52			
Toplam	70,08	8,45				199,68	8,45			

*One Way Anova testi kullanılmıştır.

Tablo- 6 . Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Ölçeği Alt Boyutlarına Göre Bazı Özellikleri

Özellik	Eleştirel Düşünce Ölçeği Alt Boyutları												
	Doğruyu Arama		Açık Fikirlilik		Analitiklik		Sistematiklik		Kendine Güven		Meraklılık		
Cinsiyet	N	X	S.S	X	S.S	X	S.S	X	S.S	X	S.S	X	S.S
Kadın	192	22,85	5,82	41,73	8,89	50,39	6,99	22,78	4,43	28,56	5,16	34,42	6,18
Erkek	71	23,85	5,52	42,09	8,08	47,86	7,52	22,11	4,14	26,52	6,34	34,39	5,86
Sınıf													
1.Sınıf	87	24,72	5,43	45,43	6,89	52,62	5,82	23,10	3,87	27,61	5,30	34,89	5,73
2. Sınıf	60	21,82	5,78	40,80	9,09	47,22	7,57	22,28	4,43	27,63	6,00	33,08	6,09
3. Sınıf	61	23,51	5,86	41,13	9,40	49,33	8,19	22,84	5,09	28,69	5,65	35,41	5,85
4. Sınıf	55	21,58	5,48	38,04	7,95	48,24	6,18	21,89	4,08	28,27	5,44	34,02	6,72
Büyüdüğü Yer													
İl	131	22,79	5,99	42,00	8,72	49,81	6,83	22,79	4,43	28,08	5,46	34,25	6,46
İlçe	94	23,43	5,68	40,69	8,74	49,86	7,51	22,02	3,88	28,81	4,97	35,43	5,52
Köy-Kasaba	38	23,53	5,09	44,05	8,05	48,97	7,86	23,37	5,06	25,76	6,74	32,47	5,68
Mezun Olduğu Lise													
Anadolu Lisesi	89	23,96	5,89	42,91	9,26	50,10	7,04	23,25	4,24	28,02	5,89	34,57	6,39
Fen Lisesi	6	21,00	4,56	40,67	3,83	45,33	4,72	23,00	4,05	22,33	3,50	29,67	4,18
Sağlık Meslek Lisesi	26	23,69	4,97	42,96	8,65	51,54	6,86	23,58	4,39	29,12	5,68	35,65	5,64
Normal Lise	118	22,59	5,54	40,83	8,12	49,32	7,453	22,06	4,09	28,31	5,21	34,14	6,13
Diğer	24	22,58	7,06	41,79	9,80	49,25	7,31	21,71	5,64	26,63	5,63	35,04	5,22
Kaldığı Yer													
Aile	36	23,06	5,47	41,67	8,00	49,94	6,99	21,78	4,18	28,31	5,72	34,47	6,77
Yurt	126	23,44	5,95	42,86	8,20	50,75	7,02	22,68	4,27	28,09	5,35	34,98	5,94
Arkadaş	95	22,56	5,73	40,78	9,57	48,44	7,14	22,62	4,38	28,00	5,87	33,96	5,84
Diğer	6	25,67	2,16	37,83	4,49	46,33	10,95	25,50	6,22	24,33	3,62	29,33	7,31
Mesleğinizi İsteyerek Seçme Durumu													
Evet	184	23,28	5,84	42,47	8,57	50,03	7,41	22,84	4,23	28,15	5,69	34,59	6,25
Hayır	79	22,75	5,56	40,34	8,78	48,95	6,71	22,05	4,61	27,67	5,25	34,00	5,69
Bölümünden Memnuniyet Durumu													
Memnunum	133	23,26	5,67	42,35	8,16	50,94	7,02	22,91	4,11	28,74	5,04	34,99	6,07
Kısmen Memnunum	115	22,69	5,71	40,75	8,92	48,33	6,91	22,14	4,38	27,46	5,93	33,93	6,15
Değilim	15	25,13	6,64	45,53	10,22	49,33	9,43	23,40	5,99	25,67	6,36	33,07	5,43

Empati Konusunda Yeterli Eğitim Alma Durumu													
Evet	184	23,26	5,67	42,02	8,38	50,01	7,42	22,64	4,27	28,41	5,53	34,78	6,23
Hayır	79	22,79	5,95	41,38	9,33	49,00	6,68	22,50	4,57	27,05	5,56	33,57	5,67
Hastaları Anlama Konusunda Kendini Yeterli Hissetme Durumu													
Her zaman	48	24,56	6,31	43,92	9,48	51,38	9,49	24,04	4,87	30,00	6,67	35,98	6,91
Çoğunlukla	151	22,60	5,64	41,19	8,71	49,27	6,79	22,36	4,14	28,27	4,79	34,22	5,98
Bazen	49	22,49	5,17	40,92	7,57	49,41	5,77	21,43	4,08	25,86	5,81	33,35	5,82
Nadiren	10	24,30	4,62	43,20	7,77	48,60	8,07	24,10	3,11	26,60	4,53	34,00	3,53
Diğer	5	28,80	7,26	47,20	8,89	52,20	4,60	24,60	6,58	24,60	8,08	36,60	6,03
Empati Hakkında Bilgi Gereksinimi													
Evet	164	22,99	5,92	42,09	9,17	50,57	7,14	22,54	4,59	28,47	5,31	34,48	6,07
Hayır	99	23,33	5,47	41,38	7,79	48,28	7,13	22,69	3,94	27,23	5,91	34,30	6,14
Toplam	263	23,12	5,75	41,83	8,67	49,71	7,21	22,60	4,35	28,00	5,56	34,41	6,08

Erkek öğrencilerin eleştirel düşünce ölçeği doğruyu arama ve açık fikirlilik puan ortalamaları yüksek iken, kız öğrencilerin analitiklik, sistematiklik, kendine güven ve meraklılık alt boyutları puan ortalamaları daha yüksektir. 1. Sınıf öğrencilerinin doğruyu arama, açık fikirlilik, analitiklik, sistematiklik alt boyutlarının puan ortalaması daha yüksek, 3. Sınıf öğrencilerinin ise kendine güven ve meraklılık alt boyutları daha yüksektir. Köyde büyüyen öğrencilerin açık fikirlilik puan ortalaması daha yüksek iken, kendine güven ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Mesleğini isteyerek seçen öğrencilerin doğruyu arama dışında, tüm alt boyut ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Bölümünden memnun olmadığını belirten öğrencilerin açık fikirlilik puan ortalaması yüksek iken, memnun olduğunu belirten öğrencilerin kendine güven alt boyut aritmetik ortalaması daha yüksek bulunmuş, kendine güven puan ortalamasına bakıldığında ise, hastaları anlama konusunda kendisini her zaman yeterli hissedilen öğrencilerde daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 6).

Tablo-7 . Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim Ölçeği ve Eleştirel Düşünme Ölçeği Arasındaki İlişki

Doğruyu Anlama			Empatik Eğilim Ölçeği Toplam Puan	Eleştirel Düşünce Ölçeği Alt Boyutları					
				Analitikklik	Sistemattkklik	Kendine Güven	Meraklllık		
Eleştirel Düşünce Ölçeği Alt Boyutları	Doğruyu Anlama	Correlation Coefficient	,174**	1,000	,520**	,144*	,405**	-,018	,195**
		Sig. (2-tailed)	,005	.	,000	,020	,000	,774	,001
		N	263	263	263	263	263	263	263
	Açık Fikirlllık	Correlation Coefficient	,137*	,520**	1,000	,310**	,534**	-,023	,207**
		Sig. (2-tailed)	,027	,000	.	,000	,000	,713	,001
		N	263	263	263	263	263	263	263
	Analitikklik	Correlation Coefficient	,197**	,144*	,310**	1,000	,358**	,512**	,555**
		Sig. (2-tailed)	,001	,020	,000	.	,000	,000	,000
		N	263	263	263	263	263	263	263
	Sistemattkklik	Correlation Coefficient	,241**	,405**	,534**	,358**	1,000	,117	,255**
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	.	,058	,000
		N	263	263	263	263	263	263	263
	Kendine Güven	Correlation Coefficient	,337**	-,018	-,023	,512**	,117	1,000	,526**
		Sig. (2-tailed)	,000	,774	,713	,000	,058	.	,000
		N	263	263	263	263	263	263	263
	Meraklllık	Correlation Coefficient	,262**	,195**	,207**	,555**	,255**	,526**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	,001	,001	,000	,000	,000	.
		N	263	263	263	263	263	263	263

Eleştirel Düşünce Ölçeği Toplam Puan	Correlation Coefficient	,332**	,548**	,673**	,753**	,641**	,497**	,694**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
	N	263	263	263	263	263	263	

*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Yapılan korelasyon analizi sonucunda empatik eğilim ve eleştirel düşünce ölçeğine verilen cevaplar arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0,332$, $p=0,000$). Genel olarak bakıldığında; öğrencilerin eleştirel düşünce ölçeği alt boyut puanları yükseldikçe, empatik eğilimlerinin de arttığı görülmektedir

TARTIŞMA

İletişim becerilerinin içinde önemli bir yer tutan empati, yaygın olarak kullanılan ancak tam olarak anlaşılammış bir kavramdır (Price ve Archbold, 1997; Pala, 2008). Empati öğretilebilir bir iletişim becerisidir ve genellikle hastalara yardımcı olabilmenin en iyi yolu olarak görülmektedir (Pedersen, 2009; Ançel, 2006). Ancak çoğunlukla kabul görmesine ve önemi bilinmesine rağmen, hasta hemşire ilişkilerinde çok az uygulanmaktadır (Williams ve Stickley, 2010).

Yapılan çalışmada, empatik eğilim ölçeği puanlarının 42 ile 96 arasında değiştiği ve aritmetik ortalamasının $70,08 \pm 8,45$ olduğu saptanmıştır (Tablo-1). Pişmişoğlu'nun (1997) hemşirelerin empati düzeylerini incelediği çalışmasında empatik eğilim puan ortalaması $70,07 \pm 8,39$, Sevimligül'ün (2002) hemşirelerin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini incelediği çalışmasında

empatik eğilim puan ortalaması $68,14 \pm 6,46$, Manav'ın (2008) hemşirelerin empatik eğilim ve becerilerinin değerlendirildiği çalışmasında empatik eğilim puan ortalaması $72,07 \pm 8,26$ olarak bulunmuştur. Bizim çalışmamızda, Pişmişoğlu'nun bulunduğu çalışmaya benzer bir sonuç saptanmış, Sevimligül'ün çalışmasına göre yüksek, Manav'ın çalışmasına göre empatik eğilim puan ortalaması daha düşük bulunmuştur.

Arifoğlu ve Razi ($131,05 \pm 14,82$), Mete ve Gerçek ($130,78 \pm 18,66$), Keskin ($124,7 \pm 14,3$), Ay ($133,97 \pm 18,26$), Cevahir ve arkadaşları ($146,79 \pm 16,21$) ise çalışmalarında empatik beceri ölçeğini kullanmışlar, bu çalışmalar arasında Cevahir ve arkadaşlarının ebeklik öğrencileri ile yaptığı çalışmanın empatik beceri ölçeği puanı diğer çalışmalara göre daha yüksek bulunmuştur.

Eleştirel düşünme kişisel perspektifleri yorumlama ve birebir ilişkileri anlama açısından önemlidir. Farklı değerleri tanıma ve sorgulama yoluyla anlamlandırma yeteneğinin gelişmesini sağlar (Uçan ve ark., 2008). Ayrıca, sağlık bakım alanlarında yüksek düzeyde bakım sağlamak için temel koşullardan birisidir (Biol, 2004).

Çalışmamızda California eleştirel düşünme eğilimi ölçeği aritmetik ortalaması $199,68 \pm 25,15$ olarak bulunmuş ve öğrencilerin ölçek puanlarının düşük olduğu görülmüştür (Tablo-1). Yaptığımız çalışmaya benzer sonuçların elde edildiği çalışmalar

bulunmakla birlikte (Sevil ve ark., 2005; Çınar ve ark., 2008; Şenturan ve Ecevit, 2008; Bulut ve ark., 2009; Akkuş ve ark., 2010), yapılan birçok araştırmada eleştirel düşünme düzeyi “orta” düzeyde bulunmuştur (Kaya, 1997; Dil, 2001; Hicks ve ark., 2003; Dil ve Öz, 2005; Dirimeşe ve Dicle, 2006; Öztürk ve Ulusoy, 2008; Öztürk ve ark., 2008; Şengül, 2010; Özdelikara ve ark., 2012).

Yapılan çalışmada anketi cevaplayanların %33,1’i 1.sınıf öğrencilerinden, %23,2’si 3.sınıf öğrencilerinden, %22,8’i 2.sınıf öğrencilerinden oluştuğu ve öğrencilerin empatik eğilim ölçeğinden aldıkları puanların sınıflara göre değişmediği görülmüştür (Tablo-5). Tutuk ve arkadaşlarının (2002), Kenna ve arkadaşlarının (2011) çalışmalarında sınıf yükseldikçe, empati ölçeğinden alınan puanların yükseldiği, **Özyazıcıoğlu** ve arkadaşlarının çalışmasında 1.sınıf öğrencilerinin empati puanının 4. sınıf öğrencilerinden daha düşük olduğu, Lauder ve arkadaşları (2002) ile Yurttaş ve Yetkin’in (2003) çalışmalarında ise bizim çalışmamıza benzer biçimde sınıflara göre öğrencilerin empati puanlarının değişmediği saptanmıştır.

Çalışmamızda, eleştirel düşünme eğilimi ölçeğinden alınan puanların sınıflarına göre değiştiği görülmüş ($p<0,05$), yapılan Tukey HSD testi sonucunda farklılığı yaratan grubun 1. sınıf öğrencileri olduğu saptanmıştır (Tablo-5). Ayrıca çalışmada 1.sınıf ($208,37\pm 20,0$) ve 3.sınıf öğrencilerinin ($200,90\pm 28,84$) eleştirel düşünce ölçek ortalamalarının diğer sınıflara göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Yapılan birçok çalışmada öğrencilerin sınıfları arttıkça eleştirel düşünme gücünün arttığı belirlenirken (Shin, 1998; Adams ve ark., 1999; Dil ve Öz, 2005; Güneş ve Kocaman, 2005; Öztürk ve

Ulusoy, 2008), Profetto’nun çalışmasında alınan puanların 3. Sınıf haricinde 1. Sınıftan 4. Sınıfa kadar yükseldiği, Bulut ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında birinci ve dördüncü sınıflardaki öğrencilerin eleştirel düşünme puan ortalamalarının diğer sınıflara göre daha yüksek olduğu, Durmuş’un (2012) çalışmasında ise son sınıf hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme puan ortalamasının daha düşük olduğu saptanmıştır.

Maynard (1996) ile Kantek ve arkadaşları, eleştirel düşünme ölçek puanı ile sınıf arasında bir ilişki bulmamış, bazı çalışmalarda ise bizim saptadığımız sonuçlardan farklı olarak 3.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme ölçeği puanları daha düşük bulunmuştur (Yım ve ark., 2000; Akkuş ve ark., 2010; Özdelikara ve ark., 2012).

Yapılan çalışma sonucunda hemşirelik öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun (%70) mesleklerini isteyerek seçtikleri (Tablo-4), yarısının (%50,6) bölümlerinden memnun oldukları, %43,7’lik bölümünün ise bölümlerinden kısmen memnun oldukları saptanmıştır. Öğrencilerinin bölümlerini isteyerek seçme durumlarına göre empatik eğilim ve eleştirel düşünce ölçeği puanları değişmezken, bölümlerinden memnuniyet durumlarına göre empatik eğilimden aldıkları puanlarında, eleştirel düşünce ölçeği puanlarının da değiştiği ($p<0,05$) ve her iki ölçek puanlarındaki farklılığın mesleğinden kısmen memnun olan öğrencilerden kaynaklandığı saptanmıştır (Tablo-5).

Sütçü’nün (2009) çalışmasında yaptığımız çalışmaya benzer bir sonuç bulunarak mesleğini isteyerek seçme durumu ile empati puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamış, Şimşek ve arkadaşlarının (2007) çalışması ile Keskin’in (2010) çalışmasında öğrencilerin em-

pati puanı ile hemşirelik mesleğini tercih etme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuş, Manav'ın (2008) çalışmasında ise meslek memnuniyeti ile empati puanı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Yapılan çalışmada öğrencilerin %57,4'lük bölümünün hastaları anlama konusunda kendisini çoğunlukla yeterli hissettiği, hastaları anlama konusunda kendisini yeterli hissetme durumuna göre öğrencilerin empatik eğilim ve eleştirel düşünce ölçeği puanları değiştiği ($p < 0,05$) saptanmıştır. Yapılan Tukey HSD testi sonucuna göre eleştirel eğilim ölçeği puanlarındaki farklılık her zaman cevabı veren öğrencilerden, empatik eğilim puanlarındaki farklılık bazen cevabı veren öğrencilerden kaynaklanmaktadır (Tablo-5). Arifoğlu ve Razi'nin (2011) çalışmasında ise empatik eğilim puan ortalaması $75,91 \pm 8,35$ olarak bulunmuş ve öğrencilerin iletişim becerileri ve empatik eğilimleri arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışma sonucunda; büyük çoğunluğun empati konusunda yeterli eğitim aldığını düşünmesine (%70), yarısından fazlasının (%57,4) hastaları anlama konusunda kendisini yeterli hissetmesine ve yine yarısından fazlasının (%62,4) empati hakkında bilgi gereksinimi bulunmadığını belirtmesine rağmen, empati becerilerini artıracak uygulamalara yer verilmesi gerektiği, öğrencilerinin eleştirel düşünce puanlarının ise oldukça düşük olduğu görülmüştür. İlk yıllardan başlayarak öğrencilere kazandırılacak empati kurma ve eleştirel düşünme becerilerinin öğrencinin gelişimini, meslek anlayışlarını, sunacakları sağlık hizmeti

ve bakımın kalitesini önemli ölçüde etkileyeceği unutulmamalıdır.

Yapılan çalışma neticesinde elde edilen sonuçlar doğrultusunda, öğrencilerin empati düzeylerini artırmak için;

-Ders programlarında psikodrama, rol alma ve rol modeli tekniklerin daha fazla kullanılması ve öğrencilerin teşvik edilmesi,

-Sağlıklı ve hasta birey ile iletişimin ayrı ayrı ele alınması ve düzenlenecek seminerler ile konunun desteklenmesi,

-Öğrencilerin lisans eğitimi süresince yıllara göre iletişim becerisi gelişimlerinin izlenmesi,

Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için ise;

-Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin gelişimini sağlayacak etkinliklerin artırılması ve öğrencilerin teşvik edilmesi,

-Hasta sorunlarına yönelik vaka tartışmalarının, soru sorma ve beyin fırtınası gibi öğretim yöntem ve tekniklerinin ders programlarında daha fazla kullanılması,

-Öğrencilerin hemşirelik mesleğine özgü bilimsel makale ve diğer yayınları eleştirel açıdan okumalarının sağlanması, öğrencilere rehberlik yapılması,

-Ders programlarında grup etkinliklerine daha fazla yer verilmesi,

-Öğrencilerin kitap, dergi ve gazete okumaya özendirilmesi,

-Öğrencilerin bilimsel ve sosyal etkinliklere katılmalarının desteklenmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

ADAMS, M.H., STOVER, L.M., WHITLOW, J.F., (1999). “A Longitudinal Evaluation Of Baccalaureate Nursing Students’ Critical Thinking Abilities”. Journal of Nursing Education 38 (3), 139-141

AKKUŞ, Y., KAPLAN, F., KAÇAR, N., (2010). Kars Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 5(15), 103-112

ANÇEL, G., (2006). Developing Empathy in Nurses: An Inservice Training Program. Archives of Psychiatric Nursing 20(6), 249-257

ARİFOĞLU, B., RAZI, S.G., (2011). Birinci Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Empati ve İletişim Becerileriyle İletişim Yönetimi Dersi Akademik Başarı Puanı Arasındaki İlişki. DEUHYO ED 4(1), 7-11

AY, F., (2006). Lisans Eğitiminin Hemşirelik Öğrencilerinin Empati Beceri Düzeyine Etkisinin Belirlenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 22(1), 95-105

BAPOĞLU, S. S., AÇIKGÖZ, F., KAPISIZ, Ö., YILMAZ, Ö., (2011). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede drama yönteminin kullanılması. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi 1(3), 17-21

BİROL, L., (2004). Hemşirelik Süreci. Etki Matbaacılık Yayıncılık, 6. Baskı, İstanbul

BULUT, S., ERTEM, G., SEVİL, Ü., (2009). Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme

Düzeylerinin İncelenmesi. DEUHYO ED 2(2), 27-38

CEVAHİR, R., ÇINAR, N., SÖZERİ, C., ŞAHİN, S., KUĞUOĞLU, S., (2008). Ebelik Öğrencilerinin Devam Ettikleri Sınıflara Göre Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 3 (7), 104-117

ÇINAR, N., AKDURAN, F., AŞKIN, M., ALTINKAYNAK, S., (2012). Nursing Students’ Level of Critical Thinking and Factors Influencing Critical Thinking. Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi 4(1), 8-14

DİL, S., (2001). Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Ankara

DİL, S., ÖZ F., (2005). Hemşirelik Yüksekokulu ve Beslenme ve Diyetetik Bölümü Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerini Etkileyen Faktörler. Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Dergisi 1(1), 12-25

DİRİMEŞE, E., DİCLE, A., (2006). Hemşirelerin ve Öğrenci Hemşirelerin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İzmir

DURMUŞ, M.,(2012). Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Belirlenmesi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara

GÜNEŞ, N., KOCAMAN, G., (2005). “Hemşirelik Öğrencilerinde Kontrol Odağı ve Eleştirel

- Düşünme Becerisinin Akademik Başarıya Olan Etkisinin İncelenmesi". II. Aktif Eğitim Kurultayı, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- HICKS, F.D., MERRITT, S.L., ELSTEIN, A.S., (2003).** Critical Thinking and Clinical Decision Making in Critical Care Nursing: A Pilot Study. *Heart and Lung* 32, 169-180
- HOJAT, M., GONNELLA, J.S., MANGIONE, S., NASCA, T.J., VELOSKI, J.J., ERDMANN, J.B., CALLAHAN, C.A., MAGEE, M., (2002).** Empathy in Medical Students as Related to Academic Performance, Clinical Competence and Gender. *Med Educ* 36, 522-527
- HOJAT, M., LOUIS, D.Z., MARKHAM, F.W., WENDER, R., RABINOWITZ, C., GONNELLA, J.S., (2011).** Physicians' Empathy and Clinical Outcomes for Diabetic Patients. *Acad Med* 86, 359-64
- KANTEK, F., ÖZTÜRK, N., GEZER, N., (2010).** Bir Sağlık Yüksekokulunda Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* 11-13 November, 2010 Antalya
- KATMAN, A., (2010).** Okul Yöneticilerinin Empatik Eğilimlerinin İncelenmesi: Isparta İl Merkezi Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta
- KAYA, H.,(1997).** Üniversite Öğrencilerinde Eleştirel Akıl Yürütme Gücü. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul
- KENNA, L., BOYLE, M., BROWN, T., WILLIAMS, B., MOLLOY, A., LEWIS, B., MOLLOY, L., (2011).** Levels of Empathy in Undergraduate Midwifery Students: An Australian Cross-Sectional Study. *Women and Birth* 24, 80-84
- KESKİN, DUMAN D., (2010).** Hemşirelik Yüksekokulu Birinci Sınıf Öğrencilerinin Duyusal Zeka Düzeyleri İle Empati Becerileri Arasındaki İlişki. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- LAUDER, W., REYNOLDS, W., SMITH, A., SHARKEY, S., (2002).** A Comparison of Therapeutic Commitment, Role Support, Role Competency and Empathy in Three Cohorts of Nursing Students. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 9, 483-491
- MANAV, İNELA., (2008).** Hemşirelerin Empatik Eğilim ve Becerilerinin Değerlendirilmesi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Mersin
- MAYNARD, C.A., (1996).** The Relation of Critical-Thinking Ability to Professional Nursing Competence. *Journal of Nursing Education* 35(1), 12-18
- MERCER, W. S., REYNOLDS, J. W., (2002).** Empathy and quality of care. *British Journal of General Practice*, 9-12
- METE, S., GERÇEK, E., (2005).** PDÖ Yöntemiyle Eğitim Gören Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Becerilerinin İncelenmesi.

- Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 9 (2), 11-17
- OGLE, J., BUSHNELL, J.A., CAPUTİ, P., (2013).** Empathy is Related to Clinical Competence in Medical Care. *Medical Education* 47, 824–831
- ÖZDELİKARA, A., BİNGÖL, G., GÖRGEN, Ö., (2012).** Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Bunu Etkileyen Faktörler. *İ.Ü.F.N. Hem. Derg* 20(3), 219-226
- ÖZTÜRK, N., ULUSOY, H., (2008).** Lisans ve Yüksek Lisans Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Eleştirel Düşünmeyi Etkileyen Faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 1(1), 15- 25
- ÖZTÜRK, C., MUSLU, KARAYAGIZ G., DİCLE, A. A., (2008).** Comparison of Problem Based and Traditional Education on Nursing Students' Critical Thinking Dispositions. *Nurse Education Today* 28(5), 627-632
- ÖZYAZICIOĞLU, N., AYDINOĞLU, N., AYTEKİN, G., (2009).** Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Empatik ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 12(3), 46-53
- PALA, A., (2008).** Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23 (1), 13-23
- PEDERSEN, R., (2009).** Empirical Research on Empathy in Medicine—A Critical Review. *Patient Education and Counseling* 76, 307–322
- PİŞMİŞOĞLU, KARADUMANE., (1997).** Bir Devlet Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Empati Düzeylerinin İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir*
- PRICE, V., ARCHBOLD, J., (1997).** What's It All About, Empathy? *Nurse Education Today* 17, 106-110
- PROFETTO-MCGRATH, J., (2003).** The Relationship of Critical Thinking Skills and Critical Thinking Dispositions of Baccalaureate Nursing Students. *Journal of Advanced Nursing* 43(6), 569–577
- SEVİL, U., ERTEM, G., BUKET, S., (2005).** Ege Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi. 3. Uluslararası 10. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, İzmir, 131
- SEVİMLİGÜL, A., (2002).** Hemşirelerin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Sivas*
- SHİN, K.R., (1998).** “Critical Thinking Ability and Clinical Decision-Making Skills Among Senior Nursing Students in Associate And Baccalaureate Programmes in Korea”, *Journal of Advanced Nursing*, 27(2): 414-421
- SÜTÇÜ, N.,(2009).** Bir Klinikte Çalışan Hemşirelerin Empati Becerileri ve Etkileyen Faktörler. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul*
- ŞENGÜL, F., (2010).** Hemşirelik Eğitim Modellerinin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimlerine Etkisi: Çok Merkezli Çalışma.

- Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana
- ŞENTURAN, L., ECEVİT, A.Ş., (2008).** Hemşirelik Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 12(1), 22-30
- ŞİMŞEK, N., ÖZMENEKŞE, H., FİDAN, E., (2007).** Erciyes Üniversitesi Nevşehir Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. 6. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi "Uluslararası Katılımlı" Bildiri Özet Kitabı, P-113, İstanbul
- TİLLMAN, H. R., LİNDA, A., DELONEY, L.A. M., GRAHAM, C.J., KLİMBERG, S., (2002).** The Medical Student as Patient Navigator as An Approach to Teaching Empathy. The American Journal of Surgery 183, 659–662
- TUTUK, A., AL, D., DOĞAN, S., (2002).** Hemşirelik öğrencilerinin İletişim Becerisi ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 6 (2), 36-41
- UÇAN, Ö., TAŞCI, S., OVAYOLU, N., (2008).** Eleştirel Düşünme ve Hemşirelik. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 3(7),18-27
- YİM İP, W., LEE, D.T.F., LEE, I.F.K., CHAU, J.P.C., WOOTTON, Y.S.Y., CHANG, M.A., (2000).** Disposition Towards Critical Thinking: A Study of Chinese Undergraduate Nursing Students. Journal of Advanced Nursing 32(1), 84-90
- YURTTAŞ, A., YETKİN, A., (2003).** Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Empatik Becerileri ile Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 6(1), 1-13
- WILLIAMS, J., STICKLEY, T., (2010).** Empathy and Nurse Education. Nurse Education Today 30, 752-755